

רבה אמר: רבות, דברים רכים ונוחין שקל לאדם לשמען — שמען משה מעומד, וקשות — שמען מיושב.

שנינו במשנתנו: קראה אחד קראה שנים יצאו וכו'.

כא-ב תנא: מה שאין כן בתורה, שאין קוראה — אלא אחד לברו¹⁶.

תנו רבנן: בתורה — אחד קורא, ואחד מתרגם. ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין, משום דתרי קלי — לא משתמע.

ובנביא — אחד קורא, ואפילו שנים מתרגמין. ובלבד שלא יהו שנים קורין, ושנים מתרגמין.

וטעמא, משום שהתרגום אינו אלא כדי להשמיע לנשים ולעמי הארץ שאינם מבינים הקריאה. ולהכי, בתרגום של תורה, צריכין שישמעו היטב, כדי שיהו מבינין את

המצוות, ולהכי לא יתרגמו שנים. אבל בתרגום של נביאים — לא קפדינן כולי האי.

ובהלל ובמגילה — אפילו עשרה קורין, ועשרה מתרגמין¹⁷.

מאי טעמא?

כיון דחביבה, יהבי השומעין דעתייהו — ושמעי אפילו משנים¹⁸.

שנינו במשנתנו: מקום שנהגו לברך — יברך וכו'.

אמר אביי: לא שנו דבמקום שנהגו שלא לברך — לא יברך, אלא לאחריה. אבל לפניו — מצוה לברך.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות כולן — מברך עליהן עובר¹⁹ [קודם] לעשייתהן.

16. כתבו תוס' והראשונים, דמה שנוהגין עתה שהש"ץ קורא עם העולה לתורה, תקון רבנן הכי, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע. ועיי' ברא"ש ובב"י [סי' קמ"א].

17. רש"י לא גרס "מתרגמין", דהא אין תרגום בכתובים. ותוס' כתבו דבחנם מחקו, דודאי יש תרגום לכתובים, אלא שלא עשאו יהונתן, אלא בימי התנאים נעשה.

והרש"ש הקשה על דברי רש"י, אטו משום שלא נתחבר תרגום עליהם — אין יכולין להתרגם?! ועיי"ש מה שכתב. ובמסקנה כתב, דנראה דכוונת רש"י, דבציבור מתרגמין דווקא תרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל, וכמש"כ הרא"ש [בסי' ו']. וכתב, דלפי זה סרה קושית התוס' על רש"י.

18. כתבו הר"ן והרשב"א, דמהאי טעמא, קורין יחד אף לכתחילה. אבל המאירי כתב, דמדתנן "יצא", משמע דדווקא בדיעבד. ובתוס' בסוטה [ל"ט ע"ב, ד"ה עד שיכלה] כתבו, דברכת כהנים אומרים כמה כהנים יחד, אידי דחביבה, כי האי דאמרינן הכא גבי מגילה. עיי"ש.

19. כתב הריטב"א, דהאי דנקט לישנא ד"עובר" ולא נקט "קודם", אשמועינן שלא ישהה בין הברכה למצוה, אלא שיעבור מזו לזו לאלתר. והביא בשם הירושלמי, דאם שהה כדי כל הברכה — חוזר ומברך לפניו.

ובמס' פסחים [ז' ע"ב] כתב הריטב"א בשם הרי"ט, דהאי דאמרינן דמברך עובר לעשייתהן, היינו לאפוקי שלא יברך לאחר עשיית המצוה. אבל בשעת קיום המצוה — שפיר מברך.

מאי משמע דהאי "עובר" — לישנא דאקדומי הוא?

אמר רב נחמן בר יצחק, דאמר קרא: "וירין אחימעין דרך הכבר ויעבר את הכושי". והיינו — שהקדים את הכושי.

אביי אמר: מחכא, דכתיב: "והוא עבר לפניהם".

ואיבעית אימא מחכא: "ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם".

לפניה מאי מברך?

רב ששת מקטרוזיא איקלע לקמיה דרב אשי, וברוך מנ"ח. דהיינו ראשי תיבות של: "על מקרא מגילה", "שעשה נסים לאבותינו", ו"שהחיינו"^{20 21}.

לאחריה מאי מברך?

"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל

אויבי נפשנו²², ברוך אתה ה', הנפרע לישראל מכל צריהם".

רבא אמר בסיומא דהך ברכה: האל המושיע.

אמר רב פפא: הלכך, כיון דמר אמר הכי, ומר אמר הכי — נימרינהו לתרוייהו. והכי נימא: "ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע".

שנינו במשנתנו: בשני ובחמישי בשבת במנחה קרוין שלשה וכו'.

הני שלשה קרואין, כנגד מי הם?

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים. רבא אמר: כנגד כהנים לויים וישראלים.

והוינן בה: אם כן, דמנין הקרואין כנגד דבר כלשהו נתקן, אלא הא דתני רב שימי: אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת²³, ופסוק ד"וידבר ה' אל משה לאמר" עולה מן המנין, אף על פי שאין ללמוד ממנו כלום. הני עשרה פסוקין כנגד מי הם?

בשאר דברים. אבל ספירת העומר, אינו זכר לשום הנאה, אלא לעגמת נפשנו, לחורבן בית מאוינו!

וע"ע שם סי' רכ"ג, גבי ביעור חמץ, אי מברכינן עליה שהחיינו.

22. כתב המאירי, דיש מי שאומר, דחמשה לשונות האמורים בברכה זו, הם כנגד ה' פעמים שמצינו את עמלק נמסר ביד ישראל. ועיי"ש שהביא את אותם ה' פעמים.

23. הקשו התוס', הא פרשת עמלק אינה אלא תשעה פסוקין? ותיצו, דשאני פרשת עמלק, דסדרא דיומא הוא, ומפסיק עניינא ביה.

20. כתב הריטב"א, דמשמע, דאף ביום מברך שהחיינו. אבל הרמב"ם [פרק א' ה"ג] כתב, דאין מברך ביום. וביאר הגר"א [סי' תרצ"ב], דקריאת הלילה היא תחילת המצוה של יום.

21. בשו"ת הרשב"א [ח"א סי' קכ"ו] מביא שאלה, אמאי אין מברכינן שהחיינו על ספירת העומר בלילה ראשון?

והשיב, דכתוב על זה בתשובת השאלה [וכך נמצא בבעל המאור בסוף מס' פסחים], שלא מצינו ברכת זמן — אלא בדבר שיש בו שום הנאה. כגון נטילת לולב — שהוא בא לשמחה. ותקיעת שופר — לזכרון בין ישראל להקב"ה. ומקרא מגילה — דחס רחמנא עלן ופרקינן. וכן

אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת.

רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו למושה בסיני.

ורבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

הי נינהו עשרה מאמרות?

כל קראי ד"ויאמר" דבראשית, כגון: "ויאמר אלקים יהי אור".

ותמהינן: הני "ויאמר" — תשעה הוו?

ומתרצינן: "בראשית ברא אלקים" שנאמר בבריאת שמים וארץ — נמי מאמר הוא. דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", חזינן דשמים וארץ — נמי במאמר נבראו.

אמר רבא: אם הראשון משלשת הקרואים הוא שקרא ארבעה פסוקים [שהרי קורין עשרה פסוקין לשלשה קרואין, אם כן, יוצא שאחד הקרואין קורא ארבעה פסוקין,

והשאר קורין כל אחד שלשה שלשה פסוקין] — משובח הוא. וכן שני שקרא ארבעה [אם לא קרא הראשון] — משובח. וכן שלישי שקרא ארבעה — משובח²⁴.

והשתא מפרש רבא למילתיה:

ראשון שקרא ארבעה — משובח, מנלן?

דתנן: בשלש קופות של שלש פאין, שבהן תורמין את הלשכה. והיינו, שהיו מניחין בלשכה את מטבעות מחצית השקל, ושלש פעמים בשנה היו נוטלין אותן משם באותן שלוש קופות, כדי לקנות בהם קרבנות.

והיה כתוב עליהן אותיות אב"ג, כדי לידע איזו מהן, מאותן קופות, נתרמה ראשון, כדי להקריב ממנה ראשון, משום שמצוה בראשון. חזינן דראשון משובח.

אמצעי שקרא ארבעה — משובח, מנלן?

דתניא, כתיב: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" — מלמד שמצוד²⁵ פניהם של ששת הנרות, דהיינו, פיהם של הנרות [נרות — הם הבזיכין שבהם מניחים את השמן

פשיטא שמחוייב לקרוא ד', כדי להשלים י' פסוקים של הקריאה! אלא ע"כ, דאעפ"י שקרא זה שלפניו ד', בכ"ז אם קרא גם הוא ארבעה — ה"ז משובח [ולפ"ז טעמא לאו משום דמעלין בקודש, שהרי אינו מוסיף יותר משלפניו, אלא משום דאין מורדין]. עיי"ש שהאריך.

25. כתב בשו"ת הריב"ש [סימן ת"י]: "ועוד אפשר לומר, שלא היו הפיות באמצע הבזיכין, מן הצד לגמרי, אבל היו מביטין נוכח הכותל מערבי קצת. אלא שהיו נוטים מעט, לצד פי הנר האמצעי. וזהו לשון הברייתא, הובאה באחרון

כדאמרינן לקמן [כ"ג ע"א] גבי הפטרה, דבעינן כ"א פסוקין, ואי סליק עניינא בפחות מכך — שפיר דמי.

24. וכתב רש"י, דאם יש ריוח בפרשה, וקרא כל אחד מהשלשה ד' פסוקין — כולם משובחים. ובטורי אבן תמה, מגליה לרש"י הא, דלמא דווקא כשקרא את הפסוק שמשלים לי' פסוקין — משובח?

ותירץ דיצא זה לרש"י מהא דאמרינן דשלישי שקרא ד' משובח, וטעמא משום דמעלין בקודש ואין מורדין. ולכאורה למה לי הך טעמא, הא

וקרא הראשון ארבעה פסוקין, ושבחיה רב
פפא²⁷.

שנינו במשנתינו: אין פוחתין מהן ואין
מוסיפין וכו'.

תנא: הפותח, הקורא הראשון — מברך
לפניה, והחותם — מברך לאחריה.

ומאי טעמא דנהגו האידינא, בזמננו, דכולהו,
כל הקוראין, מברכי לפניה ולאחריה?

היינו טעמא דתקיננו רבנן — גזירה משום
הנכנסין, דהיינו אותן שנכנסו לאחר שברך
הפותח, ולא שמעו ברכתו, ויאמרו שאין
ברכה בתורה לפניה, להכי תקנו ברכה לפניה
לכל הקוראין²⁸.

ומשום היוצאין, דהיינו אותן שיצאו קודם
שברך החותם, ויאמרו שאין ברכה בתורה
לאחריה, להכי תקנו ברכה אחריה לכל
הקוראין.

והפתילה], ששם מונחת הפתילה, כלפי נר
מערבי, שהוא הנר הקבוע בגוף המנורה,
באמצעה. והיינו — "אל מול פני המנורה".

ונר מערבי — היה מוטה כלפי שכינה שהיא
במערב, שהמנורה היתה מונחת במשכן בין
צפון לדרום, ונר מערבי היה משוך קמעה
כלפי מערב²⁶.

ואמר רבי יוחנן: מכאן — שאמצעי משובח,
שהרי כל הנרות היו פונים כלפי נר מערבי,
שהוא אמצעי.

ואחרון שקרא ארבעה — משובח. מאי
טעמא?

משום דמעלין בקדש — ולא מורידין. ולהכי,
עדיפא טפי שיקרא האחרון ארבעה. דאם
יקרא אחד מן הראשונים ארבעה, נמצא
שמורידין באחרון — שקורא רק שלשה.

רב פפא איקלע לבי בנישתא דאבי גובר,

26. והיינו למאן דסבר דמנורה מצפון לדרום,
אבל איכא מאן דאמר דמנורה ממזרח למערב
היתה עומדת, ולדידיה ליכא מהכא ראייה
דאמצעי משובח. רש"י, עיי"ש.

27. כתבו הפנ"י והמהרש"א, דלא פליג רב פפא
אדרבא, ובאמת כל אחד מהג' שקרא ד' פסוקין
— משובח. אלא, משום שרזיזין מקדימין
למצוות, שבחיה לראשון על שהיה זריז.

28. משמע דאין חיוב על השומעין לשמוע גם
את הברכה. דאלא"ה, למה לי טעמא דשמא
יאמרו וכו', תיפוק ליה משום דלא ישמעו את
הברכה על הקריאה!

ממגילה [כ"א ע"ב]: אל מול פני המנורה יאירו
שבעת הנרות. מלמד: שהיה מצדד פניה, כנגד נר
מערבי. ומלשון "מצדד" נראה, שלא היה ממש
באמצע הצד, רק שמצדדס קצת כנגד הנר
ההוא.

וכתב, דלפי זה, גם יבואר הא דכתיב: "יאירו
שבעת הנרות", דלכאורה קשה, הרי רק ששה
נרות מאירים אל מול פני המנורה, דהיינו — נר
מערבי?! [וכתב שם, דלפי מדרש חז"ל, צריך
לומר, דהכוונה: הנשאים משבעת הנרות].

ולפי זה, לא יהיה המקרא יוצא מידי פשוטו.
כי יהיו כל שבעת הנרות, מביטים לכותל מערבי,
כפי פשוטו של מקרא. והיינו פירושא ד"אל מול
פני המנורה". אלא שששה מהם — נוטים לצד
האמצעי, כפי מדרש רבותינו ז"ל. עיי"ש
שהארין.

שנינו במשנתינו: בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו'.

בעא מיניה עולא בר רב מרבא: פרשת ראש חודש, כיצד קורין אותה בארבעה קרואין?

דמתחילין הקריאה בפרשת התמיד: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו'". אם כן, הך פרשתא דהויין תמניא פסוקי, היכי נעביד בקריאתה?

אי תימא דניקרי תרי מן הקרואין תלתא תלתא פסוקין, אם כן, הא פשו להו תרי פסוקין בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין [כדמפרש טעמא לקמן]!

אלא, ניקרי תרי גברי ארבעה ארבעה פסוקין.

ואכתי, היאך נעביד בפרשה בתרייתא, הא פשו להו שבעה פסוקי! ד"וביום השבת" — הויין תרי פסוקי, ו"ובראשי חדשיכם" — הויין חמשה. והיכי נעביד בהך פרשתא?

אי ניקרי חד גברא תרי פסוקי מהא ד"וביום השבת", וחד פסוקא מהנך פסוקי ד"ובראשי חדשיכם", הא אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים [כדלקמן]!?

ואי תימא דליקרי תרי פסוקי מהא ד"וביום השבת", ותלתא מהך ד"ובראשי חדשיכם", אם כן, הא פשו להו תרי פסוקי בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין!

אמר לו: זו — לא שמעתי. אבל כיוצא בה — שמעתי.

דתנן גבי מעמדות [שכנגד כל משמר מכ"ד משמרות שהיה עולה לירושלים להקריב

קרבנות, היו כ"ד מעמדות בערי ישראל. ובזמן שהמשמר היה מקריב הקרבן, היו מתפללין על קרבן אחיהן שיתקבל ברצון, ומתענין וקוראין בתורה. כמבואר במס' תענית כ"ו ע"א. עיי"ש]:

ביום הראשון — קורין "בראשית", ו"ויהי רקיע".

ותני עלה: "בראשית" — בשנים, בשני קרואין. "יהי רקיע" — באחד.

והוינן בה: בשלמא "יהי רקיע", אפשר למקרי באחד, דתלתא פסוקי הוו.

אלא פסוקי "בראשית", היאך אפשר לקראן בשנים, הא חמשה פסוקי הוו, ותניא: הקורא בתורה — לא יפחות משלשה פסוקים.

אם כן, היאך נעביד?

ואיתמר עלה: רב אמר — דולג. דהיינו, שהראשון קורא שלשה פסוקים, והשני חוזר וקורא את הפסוק השלישי שקרא אותו שלפניו.

ושמואל אמר: הראשון קורא חצי הפסוק השלישי ופוסק, והשני קורא את חציו השני של הפסוק.

והוינן בה: רב אמר דולג, מאי טעמא לא אמר כשמואל, דפוסק?

ומבארין: משום דקסבר דכל פסוקא דלא פסקיה משה — אנן לא פסקינן ליה.

ותמהינן: ושמואל אמר דפסקינן ליה?!

והא אמר רבי הנניא קרא²⁹: צער גדול היה

כב-א

29. שהיה בעל מקרא, ויודעה בגירסא, ובקי בטעמיה [רש"י תענית כ"ז ע"ב, ד"ה רבי